

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license • <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

AGNIESZKA SUCHOCKA¹

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni, Polska

ORCID 0000-0001-8630-1151

Zgłoszono: 31.05.2023; recenzowano: 10.08.2023; zaakceptowano do druku: 14.09.2023

DRAMA PEDAGOGICZNA W MIĘDZYKULTUROWYM UCZENIU SIĘ

PEDAGOGICAL DRAMA IN INTERCULTURAL LEARNING

Abstract: The article is a reflection on the practical use of pedagogical drama in intercultural education. I treat the drama method as an important area of students' activity that presents an opportunity for self-knowledge and changing the social perception of „otherness,” where the differentiating feature is no longer perceived as dangerous for the sense of individual and group integrity, but as complementary individual identities worth knowing. Theoretical explorations have made it possible to distinguish the basic categories for the text: drama and intercultural education. The task that accompanied my research was also to describe the identity of drama and intercultural education in the context of intercultural education goals. The possibility of using drama techniques was presented on the example of intercultural education classes for students of pedagogy.

Keywords: drama, intercultural education, learning through experience, dialogue, identity

Streszczenie: Artykuł stanowi refleksję nad praktycznym wykorzystaniem dramy pedagogicznej w edukacji międzykulturowej. Metodę dramy traktuję jako ważny obszar aktywności uczniów dający możliwość samopoznania oraz zmianę społecznego postrzegania „inności”, gdzie różnicująca cecha przestaje być postrzegana jako niebezpieczna dla poczucia integralności jednostkowej i grupowej, ale jako godna poznania, dopełniająca jednostkowe tożsamości. Teoretyczne eksploracje pozwoliły na wyodrębnienie podstawowych dla tekstu kategorii: drama, edukacja międzykulturowa. Zadaniem, które towarzyszyło moim poszukiwaniom badawczym, było również dokonanie opisu tożsamości dramy i edukacji międzykulturowej w kontekście celów edukacji międzykulturowej. Możliwość zastosowania technik dramowych zaprezentowana została na przykładzie zajęć z edukacji międzykulturowej dla studentów kierunku pedagogika.

Słowa kluczowe: drama, edukacja międzykulturowa, uczenie się przez doświadczenie, dialog, tożsamość

¹ **Agnieszka Suchocka**, doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, adiunkt na Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Zainteresowania badawcze: edukacja teatralna, edukacja performatywna, drama pedagogiczna, teoria wychowania, oddziaływania socjoterapeutyczne. Adres e-mail: a.suchocka@amw.gdynia.pl.

Wprowadzenie

Edukacja w XXI wieku staje przed wyzwaniem wychowania jednostki efektywnie funkcjonującej w świecie, w którym zróżnicowanie jest stanem naturalnym. Współczesne dziecko żyje w czasach „płynnej rzeczywistości” epoki postnowoczesnej, której immanentną cechą jest wielokulturowość. Mamy przywilej lub przymus funkcjonowania w „supermarkecie kultury”.

Według Marii Gudro-Homickiej „Nowoczesna szkoła ma przygotowywać uczniów do określonych ról w życiu, wyposażyć w sposoby, metody szybkiego uczenia się, by mogli odnieść sukces życiowy. Szkoła ma stworzyć sytuacje wychowawcze, aby dziecko nauczyło się miłości, tolerancji, szacunku dla siebie i innych, współpracy z rówieśnikami” (Gudro-Homicka 2015, s. 37). Istotną cechą edukacji stało się otwarcie na innych ludzi i ich sprawy. Współcześnie wielokrotnie podnoszona jest teza, że edukacja sprzyjać ma nie „byciu obok”, ale wzajemnemu zbliżeniu i „byciu razem” – integracji, ale bez jawnego czy ukrytego programu dominacji jakiegokolwiek grupy posiadającej różnicującą cechę. W powyższą ideę wpisuje się teoria i praktyka edukacji międzykulturowej.

Wciąż jednak brakuje sposobów wychowawczego oddziaływania, które odpowiadałyby osiągnięciom myśli pedagogicznej traktującej rozwój ucznia w sposób całościowy. W praktyce edukacyjnej nadal mamy do czynienia z triumfem idei niezawodności bankowego modelu nauczania. Tymczasem powinniśmy zrezygnować z przekazywania depozytu wiedzy na rzecz odkrywania, konstruowania i rekonstruowania wiedzy przez ucznia. „Te dwa odmienne podejścia do uczenia się możemy nazwać odkrycie *vs* „odpamiętywanie”. (Witerska 2020, s. 36). Dorota Klus-Stańska twierdzi, że [...] biegłość w odwoływaniu się do pojęć matrycowych i logicznych relacji zachodzących między nimi nie będzie szła w parze ani z potrzebą, ani z umiejętnością ich wykorzystania i przekształcania w sytuacjach poza klasą szkolną. Nabyte znaczenia usztywnią się, nawet jeśli uczeń będzie erudyta, nie kotwicząc się głębiej w żadnych poza podręcznikowych, bezpośrednio doświadczanych sytuacjach (Klus-Stańska 2002, s.194).

Dlatego też pedagodzy kierują swoje zainteresowanie ku metodom nauczania i wychowania opartym na działaniu i przeżywaniu. Powinny one przyczyniać się do przełamania stereotypów myślowych, rozwijania umiejętności rozwiązywania problemów oraz abstrahowania. Według Anny Młynarczuk-Sokołowskiej „Biorąc pod uwagę fakt, że relacje z Innymi stają się naturalnym elementem współczesnej rzeczywistości, znaczenia nabiera prowadzenie cyklicznych działań z zakresu edukacji międzykulturowej, które zakładają wykorzystanie strategii edukacyjnych aktywnie i twórczo angażujących dzieci, młodzież oraz dorosłych” (Młynarczuk-Sokołowska 2014, s. 197).

Drama edukacyjna

Drama jest metodą kształcenia i wychowania opartą na sztuce. Sztuka stanowi środek do osiągnięcia celu, którego wartość wykracza poza granice doznania estetycznego. Irena Wojnar pisała, iż drama może stanowić „swoiste przygotowanie do wielkiej gry życia, rozszerzać zakres dostępnych człowiekowi doznań i zachowań, ćwiczyć umiejętność wyrażania siebie w sposób komunikatywny, zarówno środkami werbalnymi, jak gestualnymi, wprowadzać doświadczenia i nowe sytuacje życiowe rozszerzające obszary osobistych doświadczeń” (Wojnar 1983, s. 5).

Jest to interaktywna metoda pracy z grupą, wykorzystująca naszą naturalną umiejętność wchodzenia w role. Tak zwany „płaszcz roli” pozwala przeżyć doświadczenie, bez ponoszenia konsekwencji, ale z możliwością wyciągnięcia wniosków. Podstawą dramy jest świat fikcyjny. Jak pisały Sara Clifford i Anna Herrmann, w obszarze wyobrażonych przeżyć wcielamy się w role innych ludzi i doświadczamy różnych sytuacji, dzięki czemu wzrasta nasza świadomość siebie, innych ludzi i świata, w którym żyjemy (Clifford, Hermann 2003). Postępowanie w świecie wykreowanym uprawomocnia czyny w świecie rzeczywistym. Działanie „jak gdyby” tworzy bezpieczną przestrzeń doświadczania.

Drama często utożsamiana jest z działaniem o charakterze teatralnym. Można spotkać się z głosami, że drama to „odgrywanie scenek”. Jak twierdzi Krystyna Pankowska (Pankowska 1997) takie podejście do metody dramy banalizuje jej charakter. Warsztaty dramowe nie wymagają od uczestników umiejętności aktorskich, a prowadzący nie jest reżyserem – inicjuje interakcję, ale nie ma z góry założonego przebiegu zdarzeń. Teatr od dramy odróżnia także filozofia świata przedstawionego. W sztuce teatralnej stanowi on zwartą narrację, zaś „Dramowa fabuła jest wielokrotnie przerywana i poddawana różnym zabiegom poznawczym. Jest pocięta na kawałki, a to co dzieje się między fragmentami dramowej fabuły jest ważniejsze od niej samej” (Witerska 2011, s. 14).

Drama jest doświadczeniem uczestniczących w warsztacie, ważne jest indywidualne przeżycie, a nie wzbudzanie doznań estetycznych. Refleksja nad tym, co się wydarzyło stanowi konstytutywną część uczenia się przez przeżywanie. Istotne, z punktu widzenia (re)konstruowania wiedzy, jest zadanie pytania: Jak przeżyte doświadczenie wykorzystam w świecie realnym? Jak zdobyta wiedza zmieni mój sposób postrzegania i funkcjonowania w danej rzeczywistości? Każde zdobyte doświadczenie zmienia ogląd świata. Podążając za K. Pankowską „Uczestnicy działań warsztatowych, zyskując nowe doświadczenia, transferują następnie ich efekty w przestrzeń pozadramowe, czyli w realne życie” (Pankowska 2013, s. 17).

Edukacja międzykulturowa

W ujęciu Krystyny Błęszyńskiej „Edukacja międzykulturowa jest pedagogiką pogranicza kulturowego i jedną z gałęzi oddziaływań oświatowych

i wychowawczych wykraczających perspektywą poza granice partykularnych interesów poszczególnych państw i narodów i zmierzającą do tworzenia struktur poznawczych i kompetencji odwzorowujących problemy i potrzeby społeczności ponadnarodowych” (Błęszyńska 2011, s. 43).

Współcześnie edukacja międzykulturowa nabiera szczególnego znaczenia. Zachodzące zmiany kulturowe, polityczne, mentalne powodują możliwość spotkania „nowego Innego”. Jerzy Nikitorowicz zauważył, że „Zróznicowany świat to alternatywne tożsamości, a więc jest podstawa do konfliktów i wprowadzania zakazów, nakazów, cenzury, stosowania oczerniania, stygmatyzowania, szufladkowania, kreowania uprzedzeń, lęków, negatywnych stereotypów itp. Może mieć miejsce kształtowanie mitów zagrożenia, okazywanie wyższości, kierowanie się uprzedzeniami w postrzeganiu inności, akcentowanie pozytywów własnej kultury i deprecjonowanie innych. Może mieć także miejsce odwrócenie się od swojej pierwszej, rdzennej kultury, zaprzeczenie, zastąpienie jednego kręgu kulturowego innym. Tak więc różnorodność prowadzi z jednej strony do antagonizmów – konfliktów, z drugiej zaś integruje grupę swoich, wykluczając innych” (Nikitorowicz 2010, s. 56).

W kontekście powyższego oczywiste staje się, że powinnością działań edukacyjnych i wychowawczych jest uwrażliwianie na inność, wyeliminowanie postaw wykluczających, kreowanie poczucia tożsamości jednostkowej i grupowej.

Edukacja międzykulturowa oparta jest na paradygmacie współistnienia odmiennych od siebie jednostek. Zakłada ona uczenie się z Innymi i od Innych. Podstawową kategorią jest nieredukowalna różnica.

Celem uniwersalnym edukacji międzykulturowej jest przygotowanie jednostek do życia w postnowoczesnym świecie, którego inherentną cechą jest różnorodność. Zgodnie z poglądem Przemysława P. Grzybowskiego „Cele edukacji międzykulturowej dotyczą jednostek i grup zróżnicowanych według wszelkich możliwych kryteriów. Wiążą się z ich stosunkiem do Innych/Obcych – począwszy od przedstawicieli podkultur we własnej społeczności po społeczeństwa odległe w czasie i przestrzeni” (Grzybowski 2007, s. 65).

W literaturze przedmiotu funkcjonuje obok siebie wiele stanowisk przedstawiających szczegółowe cele edukacji międzykulturowej. Na potrzeby niniejszej pracy przyjąłem klasyfikację Doroty Misiejuk (Misiejuk 2016, s. 22-24). Autorka ta porządkuje cele w sposób dość ogólny, co daje możliwość szerszej analizy i interpretacji. I tak, idąc za D. Misiejuk, do szczegółowych celów edukacji międzykulturowej należą: przygotowanie do dialogicznych interakcji, edukacja na temat tożsamości kulturowej, edukacja na rzecz rozwoju kulturowego.

Obok wymienionych powyżej celów należy dodać jeszcze jeden – przygotowanie do pokojowej relacji z Innym poprzez umiejętność rozwiązywania konfliktów pojawiających się na styku kultur.

O tożsamości dramy i edukacji międzykulturowej

W tej części artykułu ukazę tożsamość dramy i edukacji międzykulturowej w kontekście wyodrębnionych celów edukacji międzykulturowej.

a) Przygotowanie do dialogicznych interakcji

Dialog traktowany jest w edukacji międzykulturowej jako narzędzie ułatwiające nawiązanie więzi z Obcym/Innym. Stanowi on warunek konieczny do zaistnienia dwupodmiotowej relacji pomiędzy uczestnikami kontaktu kulturowego. Dwustronny przepływ informacji pozwala na uzgadnianie znaczeń, wzajemne wytyczanie dróg postępowania.

Poprzez dialog poznajemy odmienne dyskursy kulturowe. Prowadzenie dialogu przyczynia się do empatycznego zrozumienia odmienności. Gotowość do dialogu oznacza postawę otwartą, nienacechowaną z góry założonym obrazem rzeczywistości. Dialogiczność relacji społecznych prowadzi do emancypacji marginalizowanych grup, jest elementem transformacji świata społecznego. Brak dialogu z kolei przyczynia się do petryfikacji struktur społecznych.

Drama pozwala dostrzec perspektywę widzenia świata drugiej strony interakcji, co jest czynnikiem sprzyjającym do nawiązania i trwania dialogu.

Jak pisała Dorothy Heathcote: „Punkt widzenia, z którego wchodzimy w życie innych ludzi, różnorodne teksty i sytuacje stwarzają napięcie prowadzące do działań twórczych. Umowne życie fikcją w dramie pozwala na otwarcie się, stwarza gotowość badania i rozwijania swoich możliwości, pozwala spojrzeć na daną sytuację z innego niż swój własny, punktu widzenia” (Heathcote, cyt. za: Machulska 1995, s. 11).

Dialog jest warunkiem koniecznym do powodzenia warsztatu dramowego. Spełnia on bardzo istotne funkcje: dialogowanie pomiędzy uczestnikami warsztatu umożliwia rozwiązywanie konfliktu, w który uwikłani są bohaterowie świata fikcyjnego; umożliwia analizę podjętych w świecie fikcyjnym decyzji i formułowanie wniosków umożliwiających implikację zdobytej w doświadczeniu wiedzy „tu i teraz” w przyszłym, rzeczywistym doświadczeniu; pozwala na uzgadnianie znaczeń.

Następstwem dialogicznej relacji z Innym w świecie fikcyjnym jest uwolnienie się z własnych konwencji, zrozumienie jak jestem postrzegany oraz jak ja postrzegam rzeczywistość. Uświadamia to, w jaki sposób przynależność do różnorodnych grup społecznych wpływa na system wartości oraz zachowania.

Dialog zmusza do wyjścia z „własnej strefy komfortu”. Poprzez dialog ujawnia się transgresyjny charakter dramy.

b) Edukacja na temat tożsamości kulturowej

Pedagodzy międzykulturowi wskazują nie tylko na potrzebę budowania tożsamości kulturowej, ale wskazują także na powinność wspierania jednostek w kreowaniu poczucia własnego ja.

Jak wskazuje Katarzyna Olbrycht „Istotnym zadaniem edukacji międzykulturowej jest rozwijanie wielopłaszczyznowej tożsamości jednostki oraz stymulowanie procesu samopoznania. Jest to realizowanie fundamentalnego postulatu głoszącego, że początkiem wszelkiego ludzkiego, świadomego działania jest wiedza o tym, kim jestem. Samoświadomość człowieka, jego poczucie własnej godności i tożsamości, stanowią kryterium wartościowania i oceniania Innych oraz gotowości (chęci) do porozumienia” (Olbrycht cyt. za: Młynarczuk-Sokołowska 212, s. 236).

Jednostka samoświadoma siebie jest otwarta na przyjmowanie różnorodności świata zewnętrznego. Nie broni się przed różnicą, ponieważ nie odczuwa jej jako zagrażającej wewnętrznej integralności.

Do określenia unikatowego „Ja” musimy wyjść poza siebie, przyjrzeć się sobie w „oczach Innych”. Potrzebujemy Innego, aby określić „kim jestem”. Drama stwarza sytuacje, które umożliwiają poznanie siebie i Innych. W dramie uczymy się rozumieć, co to znaczy być sobą w grupie, wyrażamy siebie w sposób ekspresyjny, by później móc zastosować doświadczenia grupowe bezpośrednio w sytuacjach, które stwarza środowisko społeczne. „Bycie w roli” sprzyja poznaniu własnych wartości i postaw, a następnie przez spotkanie z Innym pozwala na rozwijanie kompetencji społecznych, wrażliwości na Innych, empatycznego rozumienia odmienności.

c) Edukacja na rzecz rozwoju kulturowego

Wydawać by się mogło, że w teleologii edukacji międzykulturowej mamy do czynienia z pewną dychotomicznością. Z jednej strony edukacja ta ma pomagać jednostce przekraczać granice własnej kultury, a z drugiej – zgodnie z J. Nikitorowiczem – jej sukces uzależniony jest jednak od nadania znaczenia wartościom rdzennym, aprobaty i zrozumienia „świata zakorzenienia” oraz odczuwania i wyrażania szacunku do niego (Nikitorowicz 2003, s. 8). Wskazane dążenie pedagogów międzykulturowych jest niezwykle istotne z perspektywy zachodzących współcześnie procesów: pluralizmu kulturowego, dekulturacji oraz homogenizacji kulturowej. Wielość, zacieranie granic pomiędzy kulturami oraz zanikanie konstytutywnych elementów kultur rodzimych nie służą budowaniu świadomości „Skąd pochodzę?” Niepokojące jest również zjawisko zanikania pokoleniowej transmisji kultury „matczynej”, co zagrażać może konstruowaniu tożsamości kulturowej jednostek. Satysfakcjonujące życie w „supermarkecie kultury” wymaga świata zakorzenienia, okrzepniętej identyfikacji własnego Ja.

Jak zauważyła Kamila Witerska „Drama może być zatem lustrem, daje możliwość odkrywania samego siebie, poznawania własnych cech. Ujawnia się tutaj

ogromny potencjał dramy w odkrywaniu i budowaniu własnej tożsamości. W dramie poznawanie samego siebie odbywa się w sposób aktywny, poprzez działanie i przetwarzanie tego działania” (Witerska 2014, s. 19).

Współczesny człowiek jest jednostką zewnątrzsterowną, manipulowaną głównie przez różnego rodzaju media. W związku z powyższym samodzielne myślenie „odchodzi do lamusa”. A przecież budowanie tożsamości, wymaga głębszego namysłu nad tym „Skąd pochodzę?”, „Kim jestem?”, „Dokąd zmierzam?”. Jak pisała K. Pankowska, tylko świadoma postawa pozwala na budowanie obrazu samego siebie. „Tu kategoria tożsamości spotyka się z teorią dramy” (Pankowska 2013, s. 131). Drama prowadzi do odpowiedzi na postawione powyżej pytania.

Według autorki drama jest taką formą pracy, która nie deprecjonuje wartości kultury, znosi przemoc symboliczną. Podstawą dramy jest akceptacja różnorodności i wzajemne zrozumienie. Nauczyciel szanuje świat matczyzny ucznia. Istotne jest to z punktu widzenia stopnia zgodności efektów socjalizacji pierwotnej, z efektami socjalizacji wtórnej. Drama nie powoduje rozproszenia społecznej jaźni uczestników warsztatu (Pankowska, 2013).

d) Rozwiązywanie konfliktów

Funkcjonowanie w świecie niejednoznacznym kulturowo to ciągłe uczenie się, niepewność, brak jednoznaczności. Różnice pomiędzy uczestnikami kontaktu kulturowego stanowią potencjalne i realne źródło konfliktów. Odmienność wartości, norm społecznych, stereotypy, etnocentryczne postrzeganie świata – to wszystko sprzyja dychotomicznemu podziałowi świata na „my” i „oni”. Zapobieganie wystąpieniu lub dynamizacji konfliktów spowodowanych różnorodnością kulturową jest możliwe poprzez wzmacnianie poczucia wartości, konstruowanie i rekonstruowanie postaw wobec Innego, wyposażanie w kompetencje niezbędne do satysfakcjonującego życia w sfragmentaryzowanym świecie.

Konflikt jest kluczowym elementem warsztatu dramowego. Świat fikcji nie jest wyidealizowany, stanowi odzwierciedlenie codziennego życia uczestników warsztatu. Drama nie pozostawia nas bezradnym wobec problemu – zmagamy się z nim, aby w efekcie stawić mu czoła i dokonać satysfakcjonującego rozwiązania. Konstrukttywne rozwiązanie problemu wymaga otwartości na nowe sposoby myślenia i postrzegania rzeczywistości. „Drama ma tę zaletę, że dokonanie niewłaściwego wyboru czy sposobu rozwiązania konfliktu jest natychmiast zauważalne i możliwe do skorygowania. Negatywne skutki jakiegoś zachowania w danej sytuacji da się naprawić i wypróbować inne. Drama daje możliwość rozstrzygnięcia dylematów moralnych, wyrażania uczuć, rozwijania własnej kreatywności, poznawania nowych idei i dróg życiowych” (Clifford, Herrmann 2003).

Drama pedagogiczna w międzykulturowym uczeniu się

K. Pankowska (Pankowska 2013, s. 22) określa dramę jako metodę dydaktyczno-wychowawczą, która angażuje w działanie ucznia całą jego wiedzę o świecie, tworząc nowe jej jakości w związku z wykorzystaniem wyobraźni, emocji, zmysłów i intuicji.

W edukacji polskiej wyróżniamy dwie odmiany dramy:

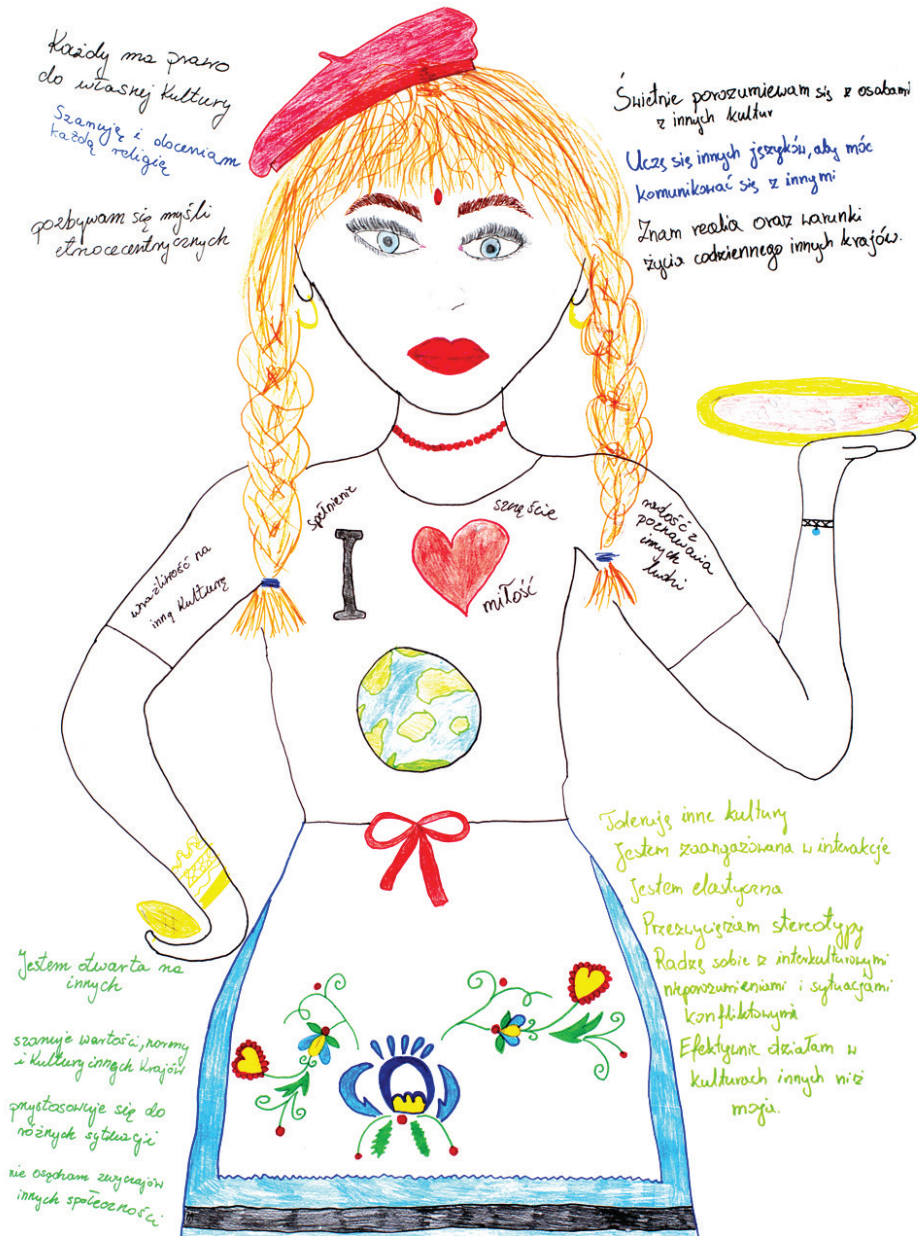
- metodę uzupełniającą – dramę jako metodę dydaktyczną, która stanowi wsparcie dla realizacji programu dydaktyczno-wychowawczego,
- metodę samodzielną – dramę jako metodę wszechstronnego rozwoju osobowości jednostki (Maksymowicz 2002).

Wzbogacenie zajęć dydaktycznych technikami dramowymi stymuluje uczniów do wysiłku poznawczego, pozwala na syntetyzowanie informacji oraz łączenie faktów.

Podczas zajęć podsumowujących cykl wykładów i ćwiczeń z Pedagogiki międzykulturowej wykorzystałam dramę jako uzupełniającą metodę dydaktyczną. Posłużyłam się techniką „rola na ścianie”, w której istotną w warsztacie postacią prezentuje się w formie rysunku na ścianie. Uczestnicy zajęć w „głowę” postaci wpisują jej myśli, w „tułów” jej emocje, a w „ręce” i „nogi” jej czyny, zachowania. Informacje mogą być dodawane w trakcie rozwoju warsztatu. (Witerska 2011). Zwykle stosowana jest ona w celu budowania i/lub analizowania postaci. Podczas prowadzonych przeze mnie zajęć, posłużyła do przedstawienia graficznego pojęć istotnych z punktu widzenia edukacji międzykulturowej, a następnie dyskusji nad postawami i zachowaniami wobec Innego.

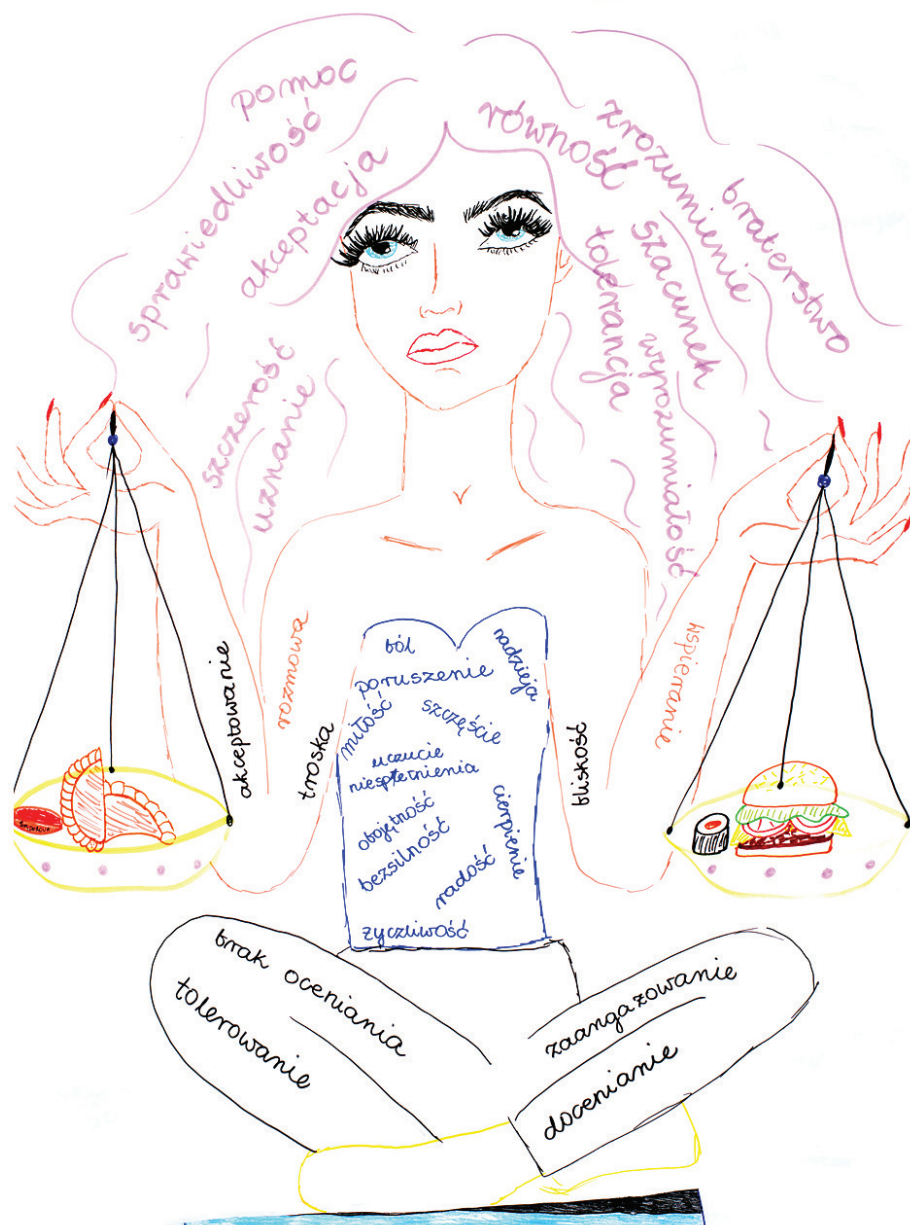
Studentki w trzech grupach miały za zadanie stworzyć profile osób, które urzeczywistniają pojęcia: relatywizm kulturowy, etnocentryzm, kompetencje międzykulturowe. Każda z grup na dużym arkuszu papieru narysowała postać wymodelowaną zgodnie ze znaczeniem pojęcia.

Zadaniem jakie towarzyszyło pracy nad personalizacją pojęć była odpowiedź na pytania: Co myślisz o Innych?, Co robisz?, Dlaczego to robisz?, Co czujesz?, Jakie są relacje między tobą a osobami pochodzącymi z odmiennej kultury?, Dlaczego relacje te tak się kształtują? W grupach dyskutowano z poziomu roli, postaci. Studentki miały doświadczyć siebie w danym sposobie bycia.

II. 2. Prezentacja graficzna pojęcia „kompetencje międzykulturowe”

Źródło: grafika wykonana na ćwiczeniach w ramach przedmiotu Pedagogika międzykulturowa.

II. 3. Prezentacja graficzna pojęcia „relatywizm kulturowy”

Źródło: grafika wykonana na ćwiczeniach w ramach przedmiotu Pedagogika międzykulturowa

W trakcie prezentacji grafiki uzupełniane były przez hasła od pozostałych uczestniczek zajęć.

Kolejnym krokiem była refleksja, moment werbalizowania, uogólniania. Na tym etapie szukałyśmy odpowiedzi na pytania: Co może się zdarzyć w przypadku dominowania konkretnej postawy wobec Innego?, Co możemy zrobić, aby zapobiegać postawom dyskryminującym wobec Innego? Która postawa jest mi najbliższa?

Ćwiczenie to wzbudziło refleksję nad własnym postępowaniem wobec Innego, a także pozwoliło na lepsze rozumienie pojęć, precyzowanie wniosków.

Dyskusja ze studentkami po zakończonym ćwiczeniu pokazała, że miały one emocjonalny stosunek do tego, co wytworzyły (sympatia, antypatia do postaci,

złość odczuwana na brak reagowania na dziejąca się niesprawiedliwość, strach przed konsekwencjami podejmowanych działań); poznały siebie – nazwały (a może „odkryły”) różnice między sobą a postacią oraz między spersonifikowanymi pojęciami; uświadomiły sobie, jak myśli, emocje i czyny jednostek kreują rzeczywistość.

Zakończenie

Doświadczenie w wykorzystywaniu technik dramowych w zajęciach z edukacji międzykulturowej pozwoliło mi na sformułowanie następujących wniosków:

1. drama stosowana pozwala na wyjście poza schematy, myślenie „poza ramkami” pozwala na przełamywanie stereotypów, uprzedzeń wobec Innego;
2. doświadczenie siebie samego w roli, „zanurzenie się w niej”, przyjęcie perspektywy „Innego” buduje szacunek wobec odmienności oraz empatyczne zrozumienie;
3. unikalne doświadczenia innych ludzi pozwalają na wyjście poza swoją strefę komfortu, ze swojego bezpiecznego świata i uświadomienie sobie, że świat nie zawsze jest taki, jakim my go widzimy.

Istotnym elementem zajęć z wykorzystaniem dramy jest refleksja. Należy dać przestrzeń do odpowiedzi na pytania, które nasunęły się na etapie doświadczenia. Uczestnicy dzielą się swoimi odczuciami, myślami, wyrażają emocje, starają się zrozumieć reakcje swoje oraz Innych. Ważne jest sformułowanie konkluzji dotyczącej kontekstu międzykulturowego.

Jak stwierdza K. Pankowska, drama jest wartościowym narzędziem edukacji w odpowiedzi na wyzwania nowej rzeczywistości. (K. Pankowska 2013) Poprzez dramę możemy rozmawiać o sprawach ważnych dla edukacji międzykulturowej: tolerancja dla odmienności, poznawanie, zrozumienie, szacunek wobec innych kultur, dialog z Innym, marginalizacja inności, brak równych praw. Jak wskazuje autorka za jednym z teoretyków wychowania, że gdyby dramę powszechnie wprowadzono do edukacji, byłoby to równe rewolucji, jaką przyniosło w medycynie wynalezienie penicyliny.

Bibliografia

- Clifford S., Herrmann A. (2003). *Drama. Teatr przebudzenia*. Warszawa: Cyklady.
- Gudro-Homicka B. (2015). *Jak rozwijać aktywność twórczą dzieci i młodzieży. Drama w nauczaniu, wychowaniu i biblioterapii*. Warszawa: Difin.
- Grzybowski P.P. (2007). *Edukacja w warunkach zróżnicowania kulturowego*. „Przegląd pedagogiczny”, nr 1, s. 57-68.
- Klus-Stańska D. (2002). *Narracje w szkole*. W: Trzebiński J. (red.). *Narracja jako sposób rozumienia świata*. Gdańsk: GWP.
- Maksymowicz L. (2002). *Drama jako metoda wspomaganie rozwoju dziecka w wieku szkolnym*. Słupsk: Wydawnictwo uczelniane PAP.

- Misiejuk D. (2016). *Mały poradnik międzykulturowości*, W: Rafalska M. (red). *Kompetencje Międzykulturowe. Materiały edukacyjne dla rad pedagogicznych*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Młynarczuk-Sokołowska A. (2012). *Całozyciowa edukacja międzykulturowa jako wyzwanie dla społeczeństw kulturowo zróżnicowanych*. „Pogranicze. Studia społeczne”. Tom XX. s. 233-243.
- Młynarczuk-Sokołowska A. (2014). *Uczenie się z Innymi i od Innych jako wartość w procesie edukacji międzykulturowej*. W: Guziuk-Tkacz M., Józefowicz A., Siegień-Matyjewicz A.J. (red.), *Współczesne konteksty pedagogiki międzykulturowej*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Machulska H, (1995). *Wstęp*. W: Way B., *Drama w wychowaniu dzieci i młodzieży*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Nikitorowicz J. (2003). *Wartości etnosu jako podstawa kształtowania tożsamości wielokulturowej, podłoże konfliktów kulturowych i cel edukacji międzykulturowej*. W: Lewowicki T., Ogrodzka-Mazur E., Gajdzica A. (red.). *Świat wartości i edukacja międzykulturowa*. Warszawa-Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia w Cieszynie.
- Nikitorowicz J.(2005). *Kreowanie tożsamości dziecka. Wyzwania edukacji międzykulturowej*. Gdańsk: GWP.
- Nikitorowicz J.(2009). *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Nikitorowicz, J. (2010). *Edukacja międzykulturowa wobec wyzwań zróżnicowanego świata*. W: Karpińska A. (red.). *Dialog o edukacji wobec zmian w globalizującym się świecie*. Białystok: Trans Humana.
- Pankowska K. (2013). *Drama. Konteksty teoretyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Pankowska K. (1997). *Edukacja przez dramę*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Way B. (1995). *Drama w wychowaniu dzieci i młodzieży*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Witerska K. (2011). *Drama. Techniki, strategie, scenariusze*. Warszawa: Difin.
- Witerska K. (2014). *Drama. Przewodnik po koncepcjach, technikach i miejscach*. Warszawa: Difin.
- Wojnar I. (1983). *Edukacja kulturalna i kształcenie postawy empatycznej – rola sztuki*. „Przegląd Humanistyczny” Tom 27, 7 (214). s. 1-12.